

Kasbiy fanlar

metodikasi

2019-yil
iyun №6(102)

Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy metodik nashr

e-mail: kf_metodika@inbox.uz

ISSN 2181-533X

N. Haydarov olgan surat

Воқеалар само гумбазининг ҳаракатига қараб эмас, одамларнинг интилиши билан рўй беради.

Мирзо УЛУҒБЕК

КУТУБХОНАЧИЛАР КУНИ

2019 йил 7 июнда давлатимиз раҳбарининг “Ўзбекистон Республикаси аҳолисига ахборот-кутубхона хизмати кўрсатишни янада такомиллаштириш тўғрисида”ги қарори қабул қилинди.

Қарорга мувофиқ, 2019–2024 йилларда Ўзбекистонда ахборот-кутубхона соҳасини ривожлантириш концепцияси ҳамда ахборот-кутубхона соҳасини ривожлантириш бўйича чора-тадбирлар дастури тасдиқланди.

Ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш жамғармасига тушадиган маблағларнинг икки фоизи Ахборот-кутубхона муассасаларини ривожлантириш жамғармасига ажратилади.

Миллий кутубхона қошида 186 туман (шаҳар) ахборот-кутубхона марказлари ташкил этилади.

Шунингдек, мактаблар ва коллежлар қошида фаолият кўрсатаётган барча ахборот-ресурс марказлари тугатилади. Уларнинг китоб фондлари ва штат бирликлари янгидан ташкил қилинаётган туман (шаҳар) ахборот-кутубхона марказларига берилади.

Бундан ташқари, давлат ташкилотларида, шу жумладан, ҳарбий қисмларда идоравий кутубхоналар ташкил қилинади. Мавжудлари такомиллаштирилади. Уларнинг китоб фондиди янгилаш ва тўлдириш учун зарур нашрлар рўйхати ҳар йили шакллантириб борилади.

Кутубхоналар китобхоналарнинг қизиқишини инобатга олинган ҳолда тўлдириб борилади. Бунинг учун аҳоли ўртасида сўровлар ташкил қилинади. Кутубхоналар маъмуриятлари томонидан аҳоли ичига кириш, китобларни олиб бориб уларга тақдим этиш тадбирлари амалга оширилади. Яъни китоблар китобхон ҳузурига боради.

Электрон кутубхоналар тармоғи ривожлантирилади. Келгусида фуқаролар ўз уйларида чикмаган ҳолда кутубхоналар фондидаги адабиётлар билан танишиши мумкин.

21 май — “Кутубхоначилар кuni”, деб белгиланди. Кутубхоначиларни кўп йиллик ҳалол меҳнати ва ахборот-кутубхона соҳасини ривожлантиришга қўшган ҳиссаси учун давлат мукофотлари билан тақдирланиб, рағбатлантириб борилади.

ЎЗА

2019-yil
iyun
№6 (102)

Kasbiy fanlar metodikasi

Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy metodik nashr

TAHRIR HAY'ATI:

Zayniddin XUDAYBERDIYEV,
iqtisod fanlari doktori,
professor

Norbek TAYLAQOV,
pedagogika fanlari doktori,
professor

Bahodirjon NURIDDINOV,
pedagogika fanlari nomzodi

Qurbonali XOLIQOV,
texnika fanlari doktori

Murodulla XOLMUHAMMEDOV,
texnika fanlari nomzodi

Bosh muharrir:
Matluba SHUKUROVA

Nashr uchun mas'ul:
Muqaddam QOSIMOVA

Jurnal 2011-yil
yanvar oyidan chiqa boshlagan

Muassis:
"TAFAKKUR CHASHMASI" MCHJ
Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligi tomonidan
12.10.2016-yilda №08-81
raqam bilan qayta ro'yxatga olingan.

Tahririyat manzili:
100000, Toshkent shahri,
Matbuotchilar ko'chasi, 32-uy.
Telefonlar: (71) 233-66-03 (faks),
236-18-05, (+99894) 697-28-50
E-mail: kf_metodika@inbox.ru
kf_metodika@inbox.uz
Bosishga 2019-yil 18-iyun kuni
ruxsat etildi.

Ofset usulida chop etildi. Qog'oz bichimi
60x84 1/8. Qog'oz hajmi shartli
6 bosma taboq.
Buyurtma № KF-6. Tiraji: 2287.
"Avto-nashr" XK bosmaxonasida
chop etildi.

Bosmaxona manzili:
Toshkent shahri, 8-mart ko'chasi, 57-uy.

MUNDARIJA

Kasb-hunarga yo'naltirish muammolarini hal qilishning
samarali yo'llari

2-bet

Zamonaviy yondashuv

4-bet

21 century standards for language learning

5-bet

Innovatsion dars

6-bet

Fartuk qismlarini birlashtirish

7-bet

Xalqaro pedagogik tajribalar

8-bet

Uyushiq bo'lakli gaplarni o'rganish

10-bet

Musiqqa darslari mustaqil fikrlashga o'rgatsin

12-bet

Применение элементов театральной педагогики
при организации воспитательных работ

14-bet

Fanlararo aloqadorlik asosida
geometrik tasavvurlarni shakllantirish

16-bet

Atrof-muhitni muhofaza qilish — barchaning burchi

18-bet

I want to be a football player

20-bet

O'yinli texnologiyaning imkoniyatlari

23-bet

San'atimiz darg'alari

26-bet

Tikuvchilik va toponimika

28-bet

Nutq madaniyati va texnikasi

29-bet

МУСИҚА ДАРСЛАРИ МУСТАҚИЛ ФИКРЛАШГА ЎРГАТСИН

Умумий таълим ўқувчиларни профессионал муסיқа фаолиятига тайёрлашни ўз олдига мақсад қилиб қўймайди. Бироқ муסיқани тушуниш, уни идрок қилиш ва ундан таъсирланиш қобилияти ҳар бир ўқувчига, у келажакда профессионал муסיқачи бўладими ёки муסיқа маданиятининг ғоят хилма-хил муסיқавий эстетик фаолиятининг асосий билимларига, кўникма ва малакаларига эга бўлган яхши

тайёрланган тингловчи бўладими, бундан қатъий назар, хос бўлмоғи керак.

Ёш авлодни мустақил ва ижодий фикрлашга ўргатиш истиқлол даври ўзбек педагогикасининг энг долзарб вазифаларидан биридир. Шунга монанд тарзда, ўқувчиларни мустақил ва ижодий фикрлашга ўргатишнинг янги ва самарали йўллари излаб топиш фақат ўқитиш методикаси соҳаси тараққиёти учун эмас, балки баркамол шахс тарбиясини амалга оширишда ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Муסיқий таълимнинг таниқли методистлари фикрича, аввал ўқувчиларга тинглаш учун репертуар танлаш, муайян муסיқий асарни ажратиб олиш, ажратиб олинган асарнинг намунали ижроси тавсия қилинади. Бироқ олимлар ўқувчи ижроси намунадаги ижро билан қиёсланиб ўқувчига зарур маслаҳатлар берилиши лозимлигини эътибордан четда қолдиришган. Бизнингча, танланган репертуардаги

муסיқий асар ўқувчи томонидан ижро этилганда асарнинг ҳар бўлими намунавий ижро билан босқичма-босқич қиёсланиб бориши лозим. Шундагина ўқувчи ўзининг камчиликларини тез илғаб олади.

Муסיқа дарсларида ўқувчиларни мустақил ва ижодий фикрлашга ўргатишнинг энг қулай усулларида бири муסיқа машғулотида ижро ва қиёслаш методидан фойдаланиш бўлиб, у қуйидагича амалга оширилади. Бунинг учун муסיқа ўқитувчиси дарсларини ўқувчи тарбиясига таъсирини ҳисобга олган ҳолда, шартли равишда гуруҳларга ажратиши зарур. Муסיқа дарсларини гуруҳлаштиришда ўқувчиларнинг муסיқа фанига муносабати инobatга олинishi шарт. Мана шу нуқтаи назардан ёндашилса, дарснинг таркибий қисми: муסיқа тинглаш, кейин муסיқа саводхонлиги ҳамда ижрони таққослашдан борат бўлади.

Тажрибалар шуни кўрсатадики, муסיқий таълим доирасидаги билимларни ҳамма ўқувчи бир хилда ўзлаштира олмайди. Чунки уларнинг муסיқий асарни аниглаш, муסיқий жанрларга муносабати турлича. Мана шу жиҳатларни ҳисобга олган ҳолда, ижро ва қиёслаш методидан фойдаланишдан олдин таълим олувчиларни ҳам муайян гуруҳларга ажратиш, яъни табақалаштириш лозим.

Ўқувчилар билан якка ҳолда машғулотлар олиб боришда ижро ва қиёслаш методи муҳим аҳамият касб этади. Бундай машғулотларда якка ҳолда иштирок этувчи ўқувчини унинг маҳоратидан, ўзлаштириш даражасидан қатъий назар, ўқитувчи ўзига руҳан эргаштириши, ўзининг профессионал ижроси билан уни қойил қолдириши ҳам таълимий, ҳам тарбиявий аҳамиятга эгадир.

Ҳозирда кун ўқув талаби ўқувчиларга таълим беришда: "Мен ўргатаман, сен ўрган" қабалидаги эски усуллардан воз ке-

чишни тақозо этмоқда. Энди ўқувчи дарс жараёнида шунчаки тингловчи эмас, балки фаол иштирокчига айланиши лозим.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси мадҳиясини тинглаш ва куйлаш умумий ўрта таълим мактабларининг барча синфлари дастурига киритилган. Айниқса, юқори синф ўқувчиларидан Давлатимиз мадҳиясини мақамал ва беками кўст куйлаб бера олишлари талаб этилади. Мавзунини пухта ўзлаштириш мақсадида, биз дастлаб VII синф ўқувчилари билан шу борада суҳбат ўтказдик. Суҳбат асносидаги саволлар ўқувчилар эътиборига ҳавола этилди. Саволлар: Давлат мадҳияси бошқа муסיқий асарлардан нимаси билан фарқ қилади? Уни қай даражада ижро этишди? Мадҳиямиз куйланганда биз қандай туйғуларни ҳис этамиз?

Бу жараёнда барча ўқувчилар қатнашишлари лозим. Акс ҳолда, 2-3 ўқувчи фаоллик кўрсатиб, қолганлари ўзини камситилгандек ҳис қилиши мумкин. Ушбу жараёнда ўқитувчи суҳбат маъросимини бошқариб боровчи масъул ҳисобланади. Ўқувчилар берилаётган ахборотларни ўқитувчидан эмас, балки ўз синфдошларидан оладилар, бу эса уларни янада фаоллик кўрсатишга ундайди.

Жавоблар: Давлат мадҳияси бу оддий кўшиқ эмас, балки у давлатимизнинг белгисидир. Конституциямизда Ўзбекистон Республикасининг рамзлари берилган, булар: байроқ, герб, мадҳия ва пул бирлиги (валюта) дир. Уларнинг ҳар бири давлатимизнинг мустақиллигини белгилаб берувчи рамзлардир.

Ҳар бир давлатнинг ўз мадҳияси бор. Давлат раҳбарларининг учрашувларида ўша мамлакатларнинг мадҳиялари ижро этилади. Турли мажлислар, мусобақалар, байрамлар, кўрик-танловлар ҳам мадҳиямиз билан очилади. Мадҳиямизда Ўзбекистонимизнинг номи улуғланади. Юртимизнинг табиати, халқи, миллатлараро тотувлик, Она Ватанимизга бўлган садоқатимиз, меҳримиз ҳақида куйланади. Мадҳия куйлаш жараёнида динамик туслардан фойдаланиш уни янада ифодали қилиб куйлашга имкон беради. Дастлаб динамик белгилар доскага ёзиб чиқилади. Ёки кўргазмали қурол воситасида кўрсатилиб, уларнинг ҳар бири қандай тусни ифодалаши ҳақида фикр алмашинади. Шундан сўнг, бу белгилардан амалиётда фойдаланиш устида иш олиб борилади.

Ўқувчилар бу белгиларнинг нимани ифо-

лаши хусусида батафсил, қийналмасдан сўзлаб бера оладилар. Чунки, олдинги дарсларда булар ҳақида ўқувчиларга атрофлича тушунча бериб ўтилган. Мадҳиянинг ҳар бир қатори куйланганда уни қайси динамиктусда ижро этиш лозимлиги борасида фикр юритилади. Ўқувчилар уни ўзлари мустақил равишда белгилаб оладилар, ўқитувчи эса жавобларнинг қай даражада тўғри эканлигига баҳо бериб боради ва шу қаторни қайта куйлаганда белгиланган динамик тусга хос жарангдорликка уларнинг эътиборини қаратади. Ўқувчилар шу тариқа маълум билимларни ақлий идрок эта бошлайдилар.

Умумий ўрта таълим мактабларининг "Муסיқа маданияти" дарсларига киритилган асарларнинг аксарияти куплет шаклида ёзилган бўлиб, уларни куйлаётганда ўқувчиларнинг ижодкорлик хусусиятларини ҳисобга олиш муҳим аҳамиятга эга. Ушбу мулоҳазаларимиздан келиб чиққан ҳолда, куйидаги тавсияларга диққатни қаратиш ўринлидир.

1. Ўқувчиларда кўшиқ ўрганиш жараёнида мустақиллик хусусиятларини шакллантириш учун асарнинг шеърий матнини суҳбат йўли билан таҳлил қилиш лозим ва бунда ўқувчиларнинг фаол иштирок этишига эришиш мақсадга мувофиқдир.

2. Асарга хос динамик тусларни танлаш вазифаси ҳам ўқувчиларнинг мустақил фикрлари асосида амалга оширилади.

3. Ўқувчиларнинг ижодкорлик хусусиятларини шакллантириш учун бошловчи куплет ва нақоратни муқамал ўрганиш, қолган куплетларни эса, ўқувчиларнинг ўзлари топиб, куйлашларига имкон бериш жоиздир.

Мазкур усуллардан куйлаш учун мўлжалланган барча асарларни ўрганиш жараёнида имкон қадар фойдаланиш мумкин.

Муסיқавий ижодий қобилиятларни ривожлантириш ва бойитиш, муסיқани идрок этиш малакаларини шакллантириш, муסיқа санъатига қизиқиш билан қараш, ўқувчиларнинг бадиий ҳаваскорлиги пухта ўйланган ва изчил тизим бўйича амалга оширилмоғи керак.

Элноза АБДУКАРИМОВА,
Абдулла Қодирий номидаги Жиззах
давлат педагогика
институтининг "Муסיқий таълим"
кафедраси ўқитувчиси